

Az ősgyepék legelőkénti hasznosítása a talaj tápanyag visszapótlásának, a kultúrtáj jelleg megőrzésének, fenntartásának, ezzel az élő környezeti minőség megőrzésének fontos módszere. Nem mindegy azonban, hogy mely állat trágyáját használjuk, és milyen módszerrel juttatjuk ki a területre. A juhtrágya számos előnyös tulajdonsággal rendelkezik, ami a juhászat hasznosságát emelő további tényező a közvetlen gazdasági haszon mellett.

A hazai gyepék több mint 50%-a extenzíven kezelt és 200 ezer ha természetvédelmi oltalom alatt áll. Fenntartásuk igényli a legelő-taposó-trágyázó állat jelenlétét. Ezen területek termőképessége kicsi, mert csak ott maradtak fenn, ahol rosszak a talajadottságok és kevés a csapadék. Egyébként ezekhez a területekhez kötődik a védett növény- és állatfajok mintegy 30%-a is.

Az Európai Unió 1,8 nagyállat egységig, sűrűségig extenzívnek tekinti a területhasznosítást. Ez a juhra vonatkoztatva azt jelenti, hogy 18 anyajuh az aisó határ. A magyar állatsűrűség ennek csak töredéke, sőt különösen kicsi az ősgyepes területeken. A kívánatos állatlétszám többszöröse lehetne a jelenleginek, a veszendőbe menő takarmány értéke milliárdokra tehető. Amikor a gazdaságossági számításokat végezzük, kimarad belőle a kárba ment erőforrások okozta veszteség, ami nemzetgazdasági szinten jelentkezik. Többek között arra való a támogatási rendszer, hogy összehangoltabbá váljanak a különböző szintű gazdasági érdekek, és kiteljesedhessen a természeti adottságok kihasználási szintje. További szempont a lakossági foglalkoztatás, a vidék lakosságmegtartó- és jövedelemtermelő képességének megőrzése. Mindezek indokolják az állattenyésztés

ismételt felfuttatását hazánkban, különös tekintettel a legeltetésesre. Ennek értelmében vizsgáljuk a juhtartás legelőre gyakorolt hatását az ősgyepes térségben.

A legelőhasznosításban két folyamat egyesül, egészíti ki egymást. Az egyik oldalról a legeltetéses hasznosításhoz kívánatos a jó minőségű fű rendelkezésre állása, a másiktól viszont a legelő állatok a trágyájukkal és a fitocönózisra gyakorolt hatásukkal járulnak hozzá a legelő minőségének megőrzéséhez, sőt jobbításához. Gazdag legelő ugyanis jó talajadottságok és tápanyag visszapótlás esetén remélhető. Ismeretes azonban az is, hogy a világ számos pontján a legelők gyenge termékenységét bizonyos mikroelemek hiánya vagy túlsúlya (Mn, Zn, Cu, B, Mo, Se) okozza. Miután a hiányokat azonosították és korrigálták, az állattenyésztés és a mezőgazdaság rohamos fejlődésnek indulhatott pl. Ausztráliában és az USA-ban. A külföldi tapasztalatok ismeretében vethető fel a kérdés, hogy például a Hortobágy szikes legelőinek kicsi hozamait esetleg nem csupán az emelkedett só-tartalom, hanem egyéb elemhiány is előidézhetheti. Szalay S. és munkatársai fel is vetették, sőt több száz növénymintát elemeztek, ill. növényrendszertani és takarmányozási szempontból értékelték. Az 1977-

ben közzétett eredményeik szerint a hortobágyi száraz szikes legelőkön honos *Achillea – Festucetum – Pseudovinae* növénytársulás növényei általában szegényebbek mikroelemekben, mint ugyanezen növények jobb termőhelyen. A legelő juh mezoelem igényét csak részben elégíti ki (Mn 85%-ban, Zn 30%-ban, Cu 52%-ban) a hortobágyi takarmányszéna. Ezzel hozták kapcsolatba, hogy a juhállomány szaporodási indexe mintegy 40%-kal alacsonyabb a jó legelőkön megszokottnál. Ezt erősítik azok az ismeretek, miszerint alacsony (50–60 mg/kg) Mn tartalom mellett felléphet a meddőség – a Hortobágyon 50 mg/kg körüli értékeket mértek.

A trágya érvényesülését alapvetően befolyásolja az éghajlat és a talajfauna, hisz a trágyának be kell jutnia a talajba, a gyökerekkel átszőtt felső rétegbe. Az intenzív gyepgazdálkodás mellett a trágyát bedolgozzák a talajba, ez viszont nem gyakorlat az ősgyepes, természetvédelmi területeken. Ezek a legelőkön éves szinten 1–5%-ra tehető a trágyaborítás – az állatsűrűség függvényében. Gond van a legeltetési rendszerrel is, mert nem egyenletes az állatok trágyaelhullatása. Magasabb a felhajtó utakon, pihenő és itató helyeken. Különösen száraz részeken nagy a foltterhelés, mivel a trágya nehezen bomlik. Így nagyok a N-veszteségek, a trágya-N érvényesülése kicsi. Ritkán mutatható ki legeltetés trágyahatása hiszen általában a N van első minimumban a gyepék táplálásában, melynek döntő része elveszhet, viszont a P és K ellátásba jelentős a hullatott trágya szerepe. Az aránytalanság N trágyázással korrigálható.

Figyelembe kell venni az állatok legelési sajátosságait is. Célszerű ugyanazon területen több állatfaj átjártatása. A marha például kevésbé mélyen kanyarintva legel és kevésbé válogat. A juh szelektíven és mélyen legel, és mivel meghagyja a számára kevésbé ízletes növényeket, azok felszaporodhatnak, ezzel önmagában erős gyomosodás is kialakulhat. A kettő együtt, sőt legeltetéses lótar-tással kiegészítve már pozitív eredménnyel jár.

Eltérőek az egyes állatfajok trágyaparaméterei is. A juhtrágya például a laza szerkezetű a szarvasmarháéval összevetve, viszonylag könnyen bomlik. A vizeletből sok ammóniát fejleszt, kiváltképpen az oldhatatlan humuszt tartalmazó földéken előnyös. Az almozott istállótartás esetén szalmás trágyát kapunk, amely nem olyan gyors hatású mint a kárámozással nyert, viszont sokkal tartósabb.

A tápanyag visszapótlás szempontjából elfogadjuk Framenak 1992-ben közzétett adatait, melyek szerint bélsárral és vizelettel legelő állatonként évi 700–800 kg N/ha, 200–500 kg P₂O₅, ill. 250–400 kg K₂O/ha terhelés, míg a vizelettel hektáronként 300–450 kg N, 25–50 kg P₂O₅ és 700–800 kg K₂O terhelés érheti a talajt. Probléma viszont a folt-szerűség, az egyenlőtlen eloszlás. ■

Dr. Kádár Imre, Dr. Kovács János